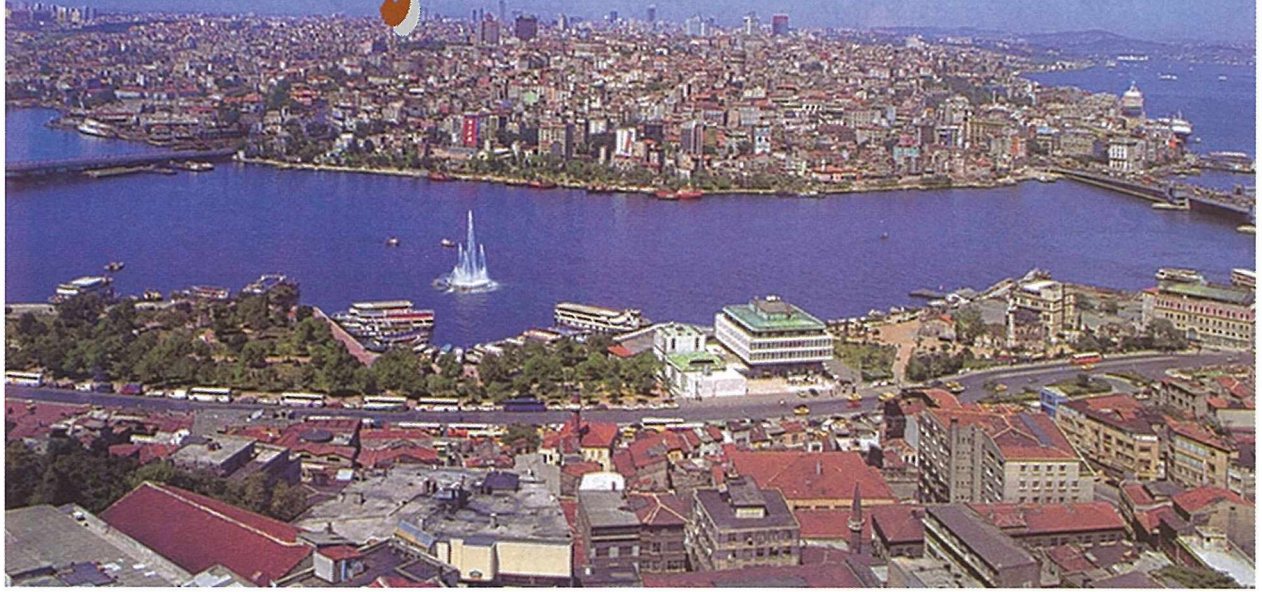

ESKİ HALIÇ YE ÇAMURU

Damaklara tat veren, camilere çini olan siyah renkli haliç çamuru, bugün her türlü kirleticiler nedeniyle özelliğini kaybetmiştir. Eskilerde bahçeleri, bostanları ve dereleri ile meşhur olan Haliç'i, şimdilerde kokan suyu ve taşlaşmış yapılarıyla seyretmekteyiz.

Eyüp, Kağıthane, Alibeyköy, Hasköy ve Söğütözü Haliç'in etrafında yer alan yerleşim birimleridir. Eskiden Haliç'in Haliç olduğu dönemlerde bu yerleşim yerlerine kayıklarla seyahat edilirdi. Haliç'e akan Kağıthane Deresi o kadar temizdi ki, etrafında mesire yerleri vardı. Bizans döneminde Barbiros olarak adlandırılan Kağıthane Deresi'nin ismini Kağıt Değirmeni'nden aldığı zannedilmektedir. En gösterişli zamanını Lale Devri'nde yaşayan Kağıthane, II. Beyazıt döneminde askeri kışla,

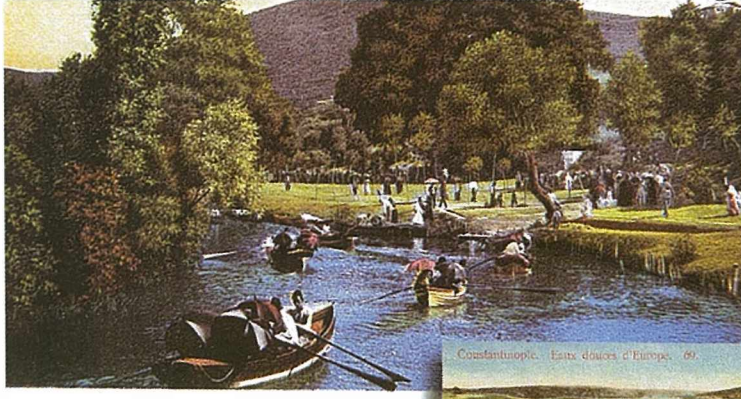
Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise eğlence ve avlanma mekanı idi.

Haliç'in etrafında yer alan Çömlekçiler mahallesi, düz ve kıyıya yakın bir yerde kurulmuştu. Bin-evli, bağlı-bahçeli ve hakımlı bir mahalleydi. Burada birçok saray ve bostanlar vardı ve evler kat kat idi, caddenin her iki yanında da çömlek işleri ile uğraşan dükkanlar bulunuyordu. Bu dükkanlarda Kağıthane, Haliç ve Sarıyer'den çıkarılan çamurlardan maşrapa, çömlek ve sürahi yapılırdı. Bunların ben-

zerleri ancak Çin ve İznik çinileriydi. Çömlek yapımında kullanılan çamurun testisinden su içenin damağı kokulanır ve vücudu ebedi hayat bulur dedirtecek özellikleri vardı.

Evliya Çelebi bu yer hakkında "250 kadar kiremithane vardı, zira buralarda denizden Temmuz ayında Amavut kavaslar bir türlü Hıy-ı siyah (siyah çamur) çıkarırlar ki başka yerde bulunmaz. Çamuru çıkarıp gemilere doldururlar. Kırk gün havalandırdıktan sonra am-maller (hammallar) içine girip pest-i pa

Constantinople. - Eaux douces d'Europe. 69.

Eski Kağıthane ve Deresinden karıpostallar

(ayakla ezerek) tamir ederler. Bununla yapılan kiremit ve tuğla piştiği vakit levni-i siyahını (siyah rengini) ahmere (kırmızıya) tahvil eder (dönüştürür). Bılcümlle İstanbul hanedanları damlarını bu (kiremitten) kiremitle örttükləri için İstanbul geriden bakana kırmızı görünür" ifadelerini kullanmıştır.

Evlıya Çelebi "Eyüp kasabasında caddenin iki tarafında 250 dükkana varan çömlekçi, sandıkçı, bardakçı ve maşrapa yapan imalathaneler vardır" der. Bu imalathanelerdeki ustalar, Kağıthane ve Sarıyer'den getirdikleri çamurlardan çok güzel maşrapa, sürahi ve çömlekler yapmışlardır. Özellikle Haliç ve Eyüp'te çömlek, Hasköy'de tuğla

ve kiremit yapılmaktaydı (Bizans'ın meşhur tuğlası da Hasköy'de imal edilmekteydi). Hasköy ve Sütlüce arasındaki Piripaşa Cami'nin bulunduğu saha ve civarında da kiremit ve tuğla yapıldığı için Bizans Devri'nde buraya KİREMİTYA denmekteydi ve Bizans'ın meşhur tuğla ve kiremitleri de faaliyet halindeydi.

Eski Haliç'in denizden çıkarılan bu balçık, belli bir süre

havalandırılır, ayakla ezilerek bazı temizlikler yapılır ve kullanıma hazır hale getirilirdi. Siyah renkli bu çamurun pişirildiğinde kırmızıya ve beyaza dönüştüğü belirtilir. Eski Haliç çamuru, günümüzdeki Unkapanı-Galatasaray Köprüsü bölgelerinde bulunmakta, çamur, denizden 30-35 m derinliklerde yer almaktadır. Siyah renkli, yumuşak olan bu çamur, 2-7 m kalınlıktadır. Günümüz Haliç çamurunda organik madde miktarı artmış ve çamur kirlenmiştir. Özellikle bazı kesimler doldurulmuş ve çamurun üstü kapatılmıştır.

Mimar Sinan'ın, inşası olay ha-

Kaşileri ve tuğlaları Eski Haliç çamuru ile yapılmış Süleymaniye Camii

Meşhur yapıt Süleymaniye ve kırmızı damları

İnc gelmiş Süleymaniye Camii'nin minarelerinde kullandığı kaşilerin (sırlı duvar cinsi) ve tuğlaların Haliç yapımı olduğunu biliyor muydunuz? Gelin bu muhteşem yapıtın nasıl inşa edildiğini ve bunca depremi geçirip de nasıl ayakta kaldığını anlatalım.

Sinan, Kayseri'nin Ağırnas Köyü'nden kalkıp İstanbul'a gelir ve mimarlık ile Yeniçeri Ocağı'nda tanışır. Seferlerde yaptığı köprülerin yanında hanlar, camiler,

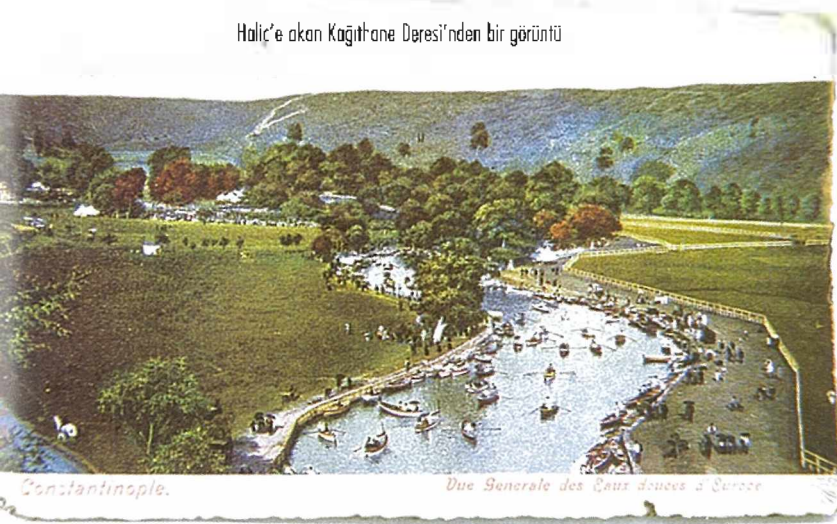
hamamlar, medreseler ve şifahaneler derken, ünü bütün imparatorluğa yayılır. Bu durum Kanuni'nin de dikkatini çeker, Sinan'ı saraya çağırarak cami yapımı için proje hazırlamasını emreder.

Caminin temel kazısı üç yıl sürer. Bu arada Sinan, caminin yapımında kullanılacak taşları imparatorluğun dört bir yanından inşaat alanına taşır. Beyaz mermerler Marmara Adası'ndan, taşlar Davutpaşa, Haznedar, İzmit ve

Karacabey'den, tuğlalar da Haliç'ten getirilir. Temellerin oturması için tam üç yıl beklenir. Yapıt 1597 yılının Ekim ayında bitirilir. Özellikle tuğlaları meşhurdur ve Haliç çamurundan yapılmıştır. Evliya Çelebi, cami minarelerinde kullanılan kaşilerin İstanbul işi ve hammaddesinin Eski Haliç çamuru olduğunu belirtir.

Haliç'in dillere destan olan bu çamuru, karakteristik fosil gibi 'iz' olmuştur. Damaklara tat veren, camilere çini olan siyah renkli Haliç çamuru, bugün her türlü kirlenmeler nedeniyle özelliğini kaybetmiştir. Eskilerde bahçeleri, bostanları ve dereleri ile meşhur olan Haliç'i, şimdilerde kokan suyu ve taşlaşmış yapılarıyla seyretmekteyiz.

Haliç'e akan Kağıthane Deresi'nden bir görüntü

Constantinople.

Vue Generale des Eaux douces à Serres.

Deniz İskender Önenç

Jed oji Yüksek Mühendis, MTA, Maden F10r Dairesi